

Kopplingar mellan arbetslöshetskassor och närliggande organisationer

Rapport 2018:2

Om IAF

IAF har regeringens och riksdagens uppdrag att verka för att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en omställningsförsäkring.

Vi har bemyndigande att utfärda föreskrifter inom arbetslöshetsförsäkringen.

I instruktionen uttrycks att IAF ansvarar för tillsyn över arbetslöshetsförsäkringen, arbetslöshetskassorna och Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden som har samband med arbetslöshetsförsäkringen.

Vi ska också följa utvecklingen på arbetslöshetsförsäkringens område och ta de initiativ till åtgärder som uppföljningen ger anledning till.

Dessutom har vi tillsyn över Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans arbete med sanktioner inom aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen.

Förord

Arbetslöshetskassornas ställning som fristående organisationer, utan tydlig koppling till någon närliggande organisation (oftast ett fackförbund) är mer självklar idag än hur det har sett ut historiskt. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) konstaterade i den senaste rapporten i ämnet från 2014 att det skett en tydligare uppdelning mellan närliggande organisationer och arbetslöshetskassorna, men att det fortfarande fanns ett visst samarbete kvar. Syftet med den här rapporten har därför varit att granska vilka arbetslöshetskassor som samarbetar med den närliggande organisationen och på vilket sätt.

Föredragande var Miriam Ben Hadj Ali. I arbetet har även Patricia Söderström, David Andersson, Camilla Petterson, Eva Nordström, Urban Forsberg, Jakob Heymowski och Annika Sandström Johansson deltagit. Vid den slutliga beredningen av ärenden har även Annelie Westman och Lena Aronsson deltagit. Generaldirektören har fattat beslut i ärendet.

Katrineholm den 15 maj 2018

Peter Ekborg
Generaldirektör

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Sammanfattning	6
1 Inledning	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte och frågeställningar	11
1.3 Genomförande med flera olika metoder	12
1.4 Rapportens disposition	13
2 Arbetslöshetskassorna som föreningar med myndighetsutövande förvaltningsuppgifter	14
2.1 Föreningsrättsliga bestämmelser	14
2.2 Likabehandlingsprincipen	15
2.3 Myndighetsutövning.....	16
3 Styrelsens kopplingar till närliggande organisation.....	17
3.1 Arbetslöshetskassorna ser det som naturligt att ledamöter har engagemang i båda organisationerna	18
4 Delade lokaler, anställningar och medlemssystem	19
4.1 Delade lokaler	19
4.2 Delade anställningar	20
4.3 Arbetslöshetskassornas medlemssystem	20
5 Arbetslöshetskassornas hantering av medlemsavgifter.....	21
5.1 Arbetslöshetskassor där en närliggande organisation aviserar och tar in medlemsavgiften.....	22
5.2 Avtal för avgiftsaviseringen.....	23
5.3 Arbetslöshetskassornas olika hantering av medlemsavgiften i samarbete med närliggande organisationer	23
5.4 Arbetslöshetskassans medlemsavgift är inte alltid specificerad på den avi som den närliggande organisationen skickar ut	25
6 Medlemskap i arbetslöshetskassan.....	25
6.1 Rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan utifrån medlemskap i närliggande organisation	26
6.2 Arbetslöshetskassornas bedömningar av verksamhetsområdet i samarbete med närliggande organisationer	26
6.3 Möjligheten att ansöka om medlemskap på arbetslöshetskassornas webbplatser.....	27
6.4 Arbetslöshetskassorna framhåller fördelarna med dubbelt medlemskap ..	28

7	Arbetslöshetskassornas medlemsvärkning tillsammans med närliggande organisationer	28
7.1	Medlemsvärkning till båda organisationerna	28
7.2	Medlemsvärkning till närliggande organisationer	29
7.3	Information om varandras verksamhet	30
8	Webbplatser och logotyper	30
8.1	Arbetslöshetskassor som delar webbplats	30
8.2	Logotyper	31
9	Arbetslöshetskassornas erfarenheter av sammanblandning av organisationerna.....	32
10	Slutsatser.....	33
10.1	IAF:s bedömningar av brister	33
10.2	Brister i arbetslöshetskassornas medlemsavgiftshantering i samarbete med närliggande organisationer	34
10.3	Närliggande organisationers inblandning vid ansökan om medlemskap till arbetslöshetskassorna	38
10.4	Stadgeregler för val av ledamot till arbetslöshetskassans styrelse med koppling till närliggande organisation.....	41
10.5	Medlemsvärkning till närliggande organisation ingår inte i arbetslöshetskassornas uppdrag	41
10.6	Risk för sammanblandning av organisationerna	42
11	Uppföljning	44
12	Käll- och litteraturförteckning	45
Bilaga 1. Granskningsmetoder	46	
	Granskning med flera kompletterande metoder	46
Bilaga 2. Förkortningar	48	
	Arbetslöshetskassornas fullständiga namn och förkortning som används i rapporten.....	48

Sammanfattning

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har granskat samarbetet och kopplingarna som finns mellan arbetslöshetskassorna och närliggande organisationer (oftast ett fackförbund). IAF har skickat ut en enkät, genomfört intervjuer samt gått igenom arbetslöshetskassornas styrelseprotokoll, årsredovisningar och webbplatser.

Åtta arbetslöshetskassor har granskats mer ingående men IAF anser att även övriga kassor bör se över sina samarbeten och kopplingar till närliggande organisationer utifrån de brister som påtalas i rapporten.

Granskningen visade att det i många frågor finns en uppdelning mellan arbetslöshetskassorna och de närliggande organisationerna samt att ingen arbetslöshetskassa direkt delegerar myndighetsutövning till närliggande organisation. Samtidigt framkom det i granskningen att det finns samarbeten och kopplingar som i vissa fall kan leda till otydligheter och innebära risk för att kassorna överlåter myndighetsutövning till de närliggande organisationerna.

Brister i arbetslöshetskassornas medlemsavgiftshantering i samarbete med närliggande organisationer

IAF riktar kritik

- mot att Kommunals arbetslöshetskassa har ingått ett avtal med Kommunalarbetareförbundet som innebär en positiv särbehandling av de av arbetslöshetskassans medlemmar som även är medlemmar i Kommunalarbetareförbundet.

Kommunals arbetslöshetskassa har i samarbete med Kommunalarbetareförbundet valt en hantering av medlemsavgiften som enligt IAF motverkar en likabehandling av medlemmarna. Denna medför en särbehandling av vissa medlemmar när det gäller reglerna om utträde på grund av bristande betalning. IAF anser att Kommunals arbetslöshetskassa saknar sakliga skäl för detta.

IAF anser att avtalet mellan Kommunals arbetslöshetskassa och Kommunalarbetareförbundet även står i strid med likabehandlingsbestämmelsen i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor (LAK). Avtalet måste enligt IAF även anses vara till nackdel för arbetslöshetskassan genom att kassans legitimitet skadas av

att man ingått ett avtal som medför att en viss medlemsgrupp får en otillbörlig fördel jämfört med en annan medlemsgrupp.

IAF anmärker

- mot att Fastighets och IF Metalls arbetslöshetskassor saknar skriftliga avtal för den hantering av medlemsavgifter som sker i samarbete med de närliggande organisationerna.

Om en arbetslöshetskassa hanterar medlemsavgiften i samröre med en annan organisation, ska detta enligt IAF dokumenteras i ett skriftligt avtal mellan parterna för att klargöra och fastställa de rättigheter och skyldigheter som parterna har. Avsaknaden av skriftliga avtal försvårar även för medlemmarna att överblicka arbetslöshetskassornas verksamhet liksom för IAF att utöva sin tillsyn över arbetslöshetskassorna.

IAF påpekar

- att Handels arbetslöshetskassa inte ger de som enbart är medlemmar i kassan möjligheten att betala medlemsavgiften direkt till arbetslöshetskassan.

Handels arbetslöshetskassas hantering av medlemsavgiften innebär att de medlemmar som enbart är med i arbetslöshetskassan måste betala medlemsavgiften via Handelsanställdas förbund. Genom att inte låta medlemmar som enbart är med i arbetslöshetskassan betala sin medlemsavgift direkt till kassan har dessa medlemmar en koppling till en organisation som de själva inte valt. IAF anser att arbetslöshetskassan ska låta alla sina medlemmar få välja att betala medlemsavgiften direkt till kassan.

IAF påpekar

- att AEA förlitar sig på de närliggande organisationernas information om vilka individer som har betalat medlemsavgiften.

IAF anser att arbetslöshetskassan ska säkerställa att de själva har möjlighet att på individnivå följa upp inbetalningar av medlemsavgifter. Detta bland annat för att arbetslöshetskassan ska kunna tillämpa bestämmelserna om utträde på grund av bristande betalning på ett rättssäkert sätt.

Närliggande organisationers inblandning vid ansökan om medlemskap till arbetslöshetskassorna

IAF anmärker

- mot att AEA, i de fall medlemskapet i arbetslöshetskassan grundas på medlemskap i närliggande organisationer, inte gör en tillräcklig utredning av om medlemmen tillhör kassans verksamhetsområde.

Av AEA:s medlemskapsansökan framgår det att medlemskap i en närliggande organisation medför rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan. Arbetslöshetskassan måste göra en självständig utredning för att kunna fatta beslut om enskildas rätt till medlemskap och i förlängningen rätt till ersättning. Grunden för rätten till medlemskap ska enbart utgå från kassans verksamhetsområde. Oavsett om en närliggande organisation har samma eller angränsande verksamhetsområde, så kan inte ett medlemskap i en närliggande organisation anses utgöra tillräcklig grund för rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan. Arbetslöshetskassan måste göra en vidare utredning av om medlemmen tillhör verksamhetsområdet.

Prövning av rätten till medlemskap är en så pass grundläggande del av kassans uppdrag att det inte får finnas några tveksamheter om att kassan har tillräckligt underlag samt fullständig kontroll för att kunna göra denna utredning. IAF anser att AEA:s hantering innebär en risk för att de överlåter myndighetsutövning till de närliggande organisationerna.

IAF påpekar

- att IF Metalls arbetslöshetskassa rutinmässigt använder sig av fackförbundet IF Metall för att kontrollera verksamhetsområdet när en person ansöker om medlemskap i kassan.
- att Lärarnas arbetslöshetskassa i vissa fall använder sig av Lärarförbundet i bedömningen av om en person tillhör arbetslöshetskassans verksamhetsområde.

Även om IF Metalls arbetslöshetskassas verksamhetsområde är detsamma som fackförbundet IF Metall så anser IAF att kassan måste ha tillräcklig kompetens om det egna verksamhetsområdet för att kunna fatta beslut om enskildas rätt till medlemskap och i förlängningen rätten till ersättning.

Även Lärarnas arbetslöshetskassa frågar Lärarförbundet när de ska avgöra om medlemmen tillhör verksamhetsområdet. Enligt arbetslöshetskassan sker detta enbart i de ärenden där det råder tveksamhet kring om arbetslöshetskassan kommer att kunna bevilja personen medlemskapet i kassan. Även om Lärarnas arbetslöshetskassa inte rutinmässigt tillfrågar Lärarförbundet så ska kassan ha tillräcklig kompetens om det egna verksamhetsområdet för att kunna fatta beslut om enskildas rätt till medlemskap och i förlängningen rätten till ersättning.

IAF påpekar

- att Livs arbetslöshetskassas blankett för ansökan om medlemskap inte enbart gäller medlemskap till arbetslöshetskassan utan även inkluderar medlemskap i Livsmedelsarbetareförbundet.

Livs arbetslöshetskassa har ingen egen medlemskapsansökan. IAF konstaterar att deras blankett inte uppfyller kravet, enligt IAF:s föreskrift, på att en ansökan endast ska avse medlemskap i arbetslöshetskassan.

Stadgeregler för val av ledamot till arbetslöshetskassans styrelse med koppling till närliggande organisation

IAF anmärker

- mot att AEA:s stadgeregler fastställer att Sacos ordförande ska ingå som ledamot i arbetslöshetskassans styrelse.

IAF konstaterar att formulering i AEA:s stadgar strider mot bestämmelsen i LAK som säger att alla styrelseledamöter, förutom statens representant, ska utses av föreningsstämman genom val.

Medlemsvärvning till närliggande organisation ingår inte i arbetslöshetskassornas uppdrag

IAF anmärker

- mot att Fastighets arbetslöshetskassa har anställt personer som arbetar med att värva medlemmar åt Fastighetsanställdas förbund.

IAF påpekar

- att IF Metalls arbetslöshetskassa är involverad i fackförbundet IF Metalls medlemsvärvning genom att anlita ett telemarketingföretag

- att Kommunals arbetslöshetskassa lämnar information om kassans medlemmar till Kommunalarbetsareförbundet för deras medlemsvärkning.

IAF konstaterar att arbetslöshetskassornas medverkan till att värva medlemmar åt närliggande organisation är att anse som annan verksamhet än att handha arbetslöshetsförsäkringen. Detta är därmed inte tillåtet för arbetslöshetskassorna att ägna sig åt.

IAF konstaterar att detta är särskilt problematiskt när det gäller hur Fastighets arbetslöshetskassa hanterar frågan, eftersom de anställt personal för att genomföra medlemsvärningen åt Fastighetsanställdas förbund.

Uppföljning

De arbetslöshetskassor som nämns i avsnitt 10.2 – 10.5 ska senast den 1 februari 2019 skriftligt redogöra för IAF vilka åtgärder man vidtagit för att komma till rätta med de brister där IAF lämnat påpekanden, anmärkningar och kritik.

1 Inledning

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har granskat vilket samarbete och vilka kopplingar som finns mellan arbetslöshetskassorna och närliggande organisationer. För att kunna göra detta har IAF skickat ut en enkät, genomfört intervjuer samt gått igenom arbetslöshetskassornas styrelseprotokoll, årsredovisningar och webbplatser.

1.1 Bakgrund

När ersättningen till arbetslösa växte fram i Sverige i slutet av 1800-talet var det i fackföreningarnas regi. 1935 infördes den statsunderstödda arbetslöshetsförsäkringen och staten har kommit att ta ett allt större ansvar för arbetslöshetsförsäkringen. Arbetslöshetskassornas ställning som fristående organisationer, utan tydlig koppling till närliggande organisation, är mer självklar i dag än hur det har sett ut historiskt.¹ Men många närliggande organisationer och arbetslöshetskassor har fortsatt att på olika sätt samarbeta med varandra. Tidigare granskningar från bland annat Justitieombudsmannen (JO) och IAF² visade att närliggande organisationers och arbetslöshetskassornas samarbete medförde att de närliggande organisationerna tog över delar av kassornas myndighetsutövning, något som det saknas lagstöd för³. IAF konstaterade 2014 att det skett en tydligare uppdelning mellan närliggande organisationer och arbetslöshetskassorna men att det fortfarande fanns ett visst samarbete kvar.⁴

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska samarbetet och kopplingarna som finns mellan arbetslöshetskassorna och närliggande organisationer.

Granskningen har utgått från följande frågor:

¹ Parlamentariska socialförsäkringsutredningen (PSFU), SOU 2015:21, *Mer trygghet och bättre försäkring*, sid 793.

² JO 780-2000, IAF, 2006:13, *Arbetslöshetskassornas medlemshantering*.

³ Enligt 12 kap. 4 § regeringsformen (RF) får en förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning överlämnas till ett privaträttsligt subjekt endast om det sker med stöd av lag.

⁴ IAF, 2014:20, *Myndighetsutövning i arbetslöshetskassornas handläggning av medlems- och ersättningsärenden*.

- Samarbetar arbetslöshetskassorna och närliggande organisationer i arbetsuppgifter som innefattar myndighetsutövning? Hur ser det samarbetet ut i sådana fall?
- Medför det eventuella samarbetet med närliggande organisationer någon påverkan på hanteringen och behandlingen av olika medlemskategorier? Det vill säga, behandlas medlemmarna på samma sätt oavsett om de enbart är medlemmar i arbetslöshetskassan eller också medlemmar i närliggande organisation?
- Medför det eventuella samarbetet med närliggande organisationer att arbetslöshetskassorna ägnar sig åt verksamhet som ligger utanför det uppdrag de är ålagda enligt 6 § i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor (LAK)?
- Medför det eventuella samarbetet med närliggande organisationer att det finns risk för att allmänheten eller medlemmar sammanblandar de olika organisationerna?

Eftersom vissa arbetslöshetskassor samarbetar med andra aktörer utöver fackförbund använder IAF termen närliggande organisationer som ett generellt begrepp i granskningen, vilket även inkluderar exempelvis intresseorganisationer som verkar inom samma verksamhetsområde som arbetslöshetskassan.

Syftet med granskningen har inte varit att ge en uttömmande beskrivning av samtliga kopplingar och samarbeten som finns mellan arbetslöshetskassan och den närliggande organisationen. IAF har i den här granskningen i stället valt ut ett antal arbetslöshetskassor och frågor som granskats mer ingående.

1.3 Genomförande med flera olika metoder

IAF har skickat ut en enkät, genomfört intervjuer samt gått igenom arbetslöshetskassornas styrelseprotokoll, årsredovisningar och webbplatser. En mer detaljerad redogörelse för tillvägagångssättet finns i bilaga 1.

I bilaga 2 finns en lista med arbetslöshetskassornas fullständiga namn och de förkortningar som IAF använder i rapporten för vissa arbetslöshetskassor.

1.3.1 Enkät och intervjuer

IAF skickade i maj 2017 ut en enkät till samtliga arbetslöshetskassor förutom arbetslöshetskassan Alfa (Alfa-kassan).⁵ Enkäten syftade till att ge en övergripande, samlad och aktuell bild av kassornas kopplingar till och samarbeten med närliggande organisationer.

IAF valde sedan ut åtta arbetslöshetskassor⁶ där utvalda personer intervjuades under hösten 2017.⁷ Urvalet gjordes dels utifrån arbetslöshetskassornas enkätsvar, dels för att få en spridning när det gäller kassornas storlek utifrån medlemsantal och vilken centralorganisation den närliggande organisationen tillhör.

1.4 Rapportens disposition

Kapitel 2 redogör kort för de grundprinciper som reglerar arbetslöshetskassornas uppdrag.

Kapitel 3 till och med 10 redogör för resultatet från IAF:s granskning av de samarbeten och kopplingar som finns mellan arbetslöshetskassorna och de närliggande organisationerna. Här kommer bland annat frågor om arbetslöshetskassornas styrelsearbete, hanteringen av medlemsavgifter, ansökan om medlemskap och webbplatsernas innehåll att beröras.

Rapporten avslutas med kapitel 11 och 12 där IAF redogör för slutsatserna och begär uppföljning från arbetslöshetskassorna utifrån IAF:s påtalade brister i granskningen.

⁵ Alfa-kassan exkluderades från enkätutskicket eftersom den på grund av sitt specifika uppdrag är uttalat fristående från närliggande organisationer. Den ingick däremot i genomgången av webbplatser, styrelseprotokoll och årsredovisningar, för att säkerställa att det inte fanns övriga kopplingar som IAF behövde utreda vidare.

⁶ Akademikernas erkända arbetslöshetskassa (AEA), Fastighets, Handelsanställdas- (Handels), IF Metalls-, Kommunalarbetarnas- (Kommunals), Lärarnas-, Skogs- och Lantbrukstjänstemännens- (SLAK) och Svensk Handels arbetslöshetskassa (SHA).

⁷ IAF har intervjuat kassaföreståndare eller biträdande kassaföreståndare samt en representant för styrelsen (i första hand ordförande). Andra representanter från arbetslöshetskassan har deltagit under hela eller delar av intervjuerna om det varit nödvändigt för att kunna besvara IAF:s frågor.

2 Arbetslöshetskassorna som föreningar med myndighetsutövande förvaltningsuppgifter

Följande kapitel beskriver en del av de grundprinciper som reglerar arbetslöshetskassornas uppdrag. Förutom konkreta bestämmelser beskrivs även bakgrunden till regelverket samt den föreningsrättsliga likabehandlingsprincipen och myndighetsutövningens betydelse för arbetslöshetskassorna.

2.1 Föreningsrättsliga bestämmelser

Arbetslöshetskassorna är medlemsföreningar som regleras i LAK. De är en associationsform med unika drag, men flera av LAK:s paragrafer har många likheter med lagen om ekonomiska föreningar.⁸ Till största del finansieras utbetalningar av arbetslöshetsersättning av statsbidrag.⁹ I övrigt finansieras arbetslöshetskassornas administration av arbetslöshetsförsäkringen genom medlemsavgifter. Några av de mindre arbetslöshetskassorna får även statligt bidrag för delar av administrationskostnaden.

Arbetslöshetskassornas uppdrag och ändamål är att administrera arbetslöshetsförsäkringen enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF).¹⁰ Arbetslöshetskassorna får inte ägna sig åt annan verksamhet eller använda sina resurser i andra syften.¹¹

Endast fysiska personer har rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan. Genom medlemskap/anslutning¹² får personen ett utökat skydd vid arbetslöshet, jämfört med den som inte är medlem i en arbetslöshetskassa.

⁸ Lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring, som LAK och ALF ersatte 1998, hänvisade till och med 1991 till lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar i flera föreningsrättsliga delar, varav många från och med 1992 flyttades över till LAK.

⁹ Med hänsyn tagen till den finansieringsavgift som arbetslöshetskassorna är skyldiga att betala till staten uppgår den andel som staten finansierar till cirka 80–85 procent av den utbetalade arbetslöshetsersättningen.

¹⁰ 1 § LAK.

¹¹ 6 § LAK.

¹² Med krav på medlemskap i en arbetslöshetskassa under minst tolv månader enligt 7 § ALF. Det är enbart möjligt att vara ”ansluten” till Alfa-kassan. I regelverket är anslutna synonymt med medlemmar (2 § ALF).

Arbetslöshetskassorna är även skyldiga att följa den jävsregel som säger att styrelseledamöter och kassaföreståndare inte får handlägga frågor för kassans räkning där de direkt eller indirekt är kassans motpart.¹³ Styrelseledamöter och kassaföreståndare, eller andra företrädare för arbetslöshetskassan, måste även följa kassans beslut såvida beslutet inte strider mot kassans stadgar, ALF eller LAK samt förordningar och föreskrifter givna med stöd av ALF eller LAK.¹⁴

2.2 Likabehandlingsprincipen

Den generella likabehandlingsprincipen innebär att alla är lika inför lagen, och att lika fall ska behandlas lika. Principen innebär inte att alla beslut ska vara lika, utan att fall *där de sakliga förutsättningarna är lika* ska bedömas på samma sätt. I svensk rätt är principen fastställd i regeringsformen (RF).¹⁵

Likabehandlingsprincipen finns också som allmän föreningsrättslig princip som innebär att de beslutande organen i en förening som huvudregel inte får fatta sådana beslut som leder till särbehandling av enskilda medlemmar eller grupper av medlemmar. Undantag från denna regel kan göras om det finns sakliga skäl till särbehandlingen.

I LAK finns regler som berör likabehandlingsprincipen.¹⁶ Vid en jämförelse mellan likabehandlingsbestämmelsen i LAK och den allmänna föreningsrättsliga principen om medlemmarnas rätt till likabehandling framgår att bestämmelsen i LAK förbjuder sådan särbehandling som

- kan ge någon en otillbörlig fördel som dessutom är till nackdel för arbetslöshetskassan eller någon av dess medlemmar
- utan hänsyn till om fördelen kan motiveras med sakliga skäl.

¹³ 30 § LAK.

¹⁴ 32 § LAK.

¹⁵ 1 kap. 9 § RF: ”Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet”.

¹⁶ 31 § i LAK motsvarar 13§ 6 kap i lagen om ekonomiska föreningar, kallas oftast generalklausulen. 31 § LAK: ”Styrelsen eller andra ställföreträdare för en arbetslöshetskassa får inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som kan bereda en otillbörlig fördel åt medlem eller någon annan, om rättshandlingen eller åtgärden är till nackdel för arbetslöshetskassan eller någon av dess medlemmar.”

Den allmänna föreningsrättsliga principen om medlemmarnas rätt till lika-behandling

- förbjuder positiv särbehandling oavsett om den medför en nackdel för någon annan eller inte
- förbjuder negativ särbehandling oavsett om den medför en fördel för någon annan eller inte
- tillåter särbehandlingen om den kan motiveras med sakliga skäl.

Det gör att det i vissa fall kan uppstå situationer där ett beslut från arbetslöshetskassans styrande organ inte omfattas av likabehandlingsbestämmelsen i LAK men väl av den föreningsrättsliga likabehandlingsprincipen. I dessa fall måste det särbehandlande beslutet vägas mot de bakomliggande skälen till att beslutet fattades.

2.3 Myndighetsutövning

Riksdagen har överlämnat förvaltningsuppgifter med myndighetsutövning till arbetslöshetskassorna. Arbetslöshetskassornas uppdrag, att handlägga och besluta i ärenden om rätt till medlemskap och arbetslöshetsersättning, är myndighetsutövning som i enlighet med RF överlämnats till arbetslöshetskassorna genom lag.¹⁷ Myndighetsutövning kan kortfattat definieras som åtgärder som innebär offentligrättsliga ingrepp i enskildas förhållanden. När det finns något i en handläggningsåtgärd som tillför något till ärendet som kan läggas till grund för ett beslut eller en annan åtgärd som innebär ett offentligrättsligt ingripande i en enskilds förhållanden, är handläggningsåtgärden att betrakta som en del i myndighetsutövningen och omfattas av bestämmelsen i RF.¹⁸

Arbetslöshetskassorna har inte rätt att låta andra än sina egna anställda eller företrädare handha någon del av denna verksamhet, vilket bland annat framgår av ett beslut från JO.¹⁹

¹⁷ 12 kap. 4 § RF och 1 § LAK.

¹⁸ JO ämbetsberättelse 2001/02 s. 250 ff.

¹⁹ JO 780-2000.

3 Styrelsens kopplingar till närliggande organisation

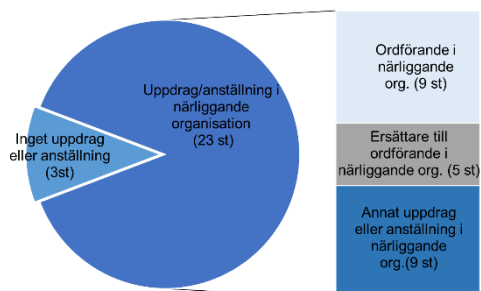
I det här kapitlet redovisar IAF vilka kopplingar som granskningen visade finns mellan arbetslöshetskassornas styrelser och närliggande organisationer. Granskningen visade att det är vanligt att det i arbetslöshetskassornas styrelser finns personer som även sitter i den närliggande organisationens styrelse eller har andra uppdrag hos närliggande organisationer.

Arbetslöshetskassornas högsta beslutande organ är föreningsstämman. Det är föreningsstämman som utser kassans styrelse.²⁰ Styrelsens uppdrag är att företräda kassan och dess verksamhet under fullt ansvar gentemot stämman. Styrelsen utser även en kassaföreståndare som ansvarar för den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar.²¹ Kassans styrelse är en central och avgörande del i styrningen av kassans verksamhet.

IAF:s granskning visade att det är vanligt att både ordförande och någon eller några av de andra ledamöterna i arbetslöshetskassornas styrelser har uppdrag eller anställning i närliggande organisationer.

Diagrammet visar att ordföranden i arbetslöshetskassans styrelse även har ett uppdrag eller en anställning i en närliggande organisation i 23 av de 26 arbetslöshetskassorna²² som svarade på enkäten. Styrelseordförande i arbetslöshetskassan är ordförande eller ersättare till ordförande i en närliggande organisation i 14 av arbetslöshetskassorna.

Diagram 1: Har ordföranden i styrelsen även ett uppdrag eller anställning i en närliggande organisation? Antal arbetslöshetskassor.

²⁰ Förutom statens representant (som IAF utser) och eventuella personalrepresentanter.

²¹ 23 § LAK.

²² De arbetslöshetskassor där ordförande inte har något uppdrag eller någon anställning i närliggande organisation är Sveriges Arbetares (SAAK), SHA och Småföretagarnas arbetslöshetskassa (SMÅA).

I 25 av 26 arbetslöshetskassor²³ har någon av de övriga ledamöterna i styrelsen uppdrag eller anställning i en närliggande organisation. Ledamöterna är anställda eller förtroendevalda i den närliggande organisationen, vissa av dem ingår även i den närliggande organisationens styrelse.

3.1 Arbetslöshetskassorna ser det som naturligt att ledamöter har engagemang i båda organisationerna

Flera av de intervjuade arbetslöshetskassorna såg det som naturligt att arbetslöshetskassans styrelse består av ledamöter som arbetar eller har uppdrag i den närliggande organisationen. Organisationerna har av tradition nära kopplingar till varandra. De beskriver det dubbla engagemanget som självklart även utifrån att arbetslöshetskassan och den närliggande organisationen har gemensamma medlemmar.

Akademikernas erkända arbetslöshetskassa (AEA) har inskrivet i sina stadgar att "[e]n av ledamöterna ska vara Sacos ordförande"²⁴.

Vid intervjuerna framkom det att de medlemmar som är aktiva i en närliggande organisation ofta även deltar aktivt i val av ombud till arbetslöshetskassans föreningsstämma, vilket de som enbart är medlemmar i kassan inte gör i samma utsträckning. På några arbetslöshetskassor arbetar eller har man arbetat aktivt med valet av ombud till föreningsstämman, bland annat för att kunna fånga upp även andra personer än de som är aktiva i den närliggande organisationen.

3.1.1 Arbetslöshetskassor framhåller fördelar med det dubbla engagemanget

Några av de intervjuade arbetslöshetskassorna uppgav att det finns samordningsvinster med att styrelseledamöter ingår i båda organisationernas styrelser. Bland annat medför det bättre kunskapsöverföring mellan organisationernas styrelser samt att beslut som berör båda organisationerna oftast är enklare att förankra.

Alla de intervjuade arbetslöshetskassorna såg fördelar med att det finns styrelseledamöter med kopplingar till närliggande organisation. De menar att arbetslöshetskassan kan dra fördel av arbetet som den andra organisationen bedrivit genom

²³ På Säljarnas arbetslöshetskassa har ingen av de övriga ledamöterna i styrelsen uppdrag eller anställning i den närliggande organisationen.

²⁴ AEA:s stadgar 9 § första stycket.

att välja samma lösning, till exempel nämns kapitalförvaltning och personalpolicyer. Flera av arbetslöshetskassorna framhöll att samarbetet även gynnar medlemmarna, eftersom det medför att kassan får en bättre branschkunskap och bättre kännedom om arbetsgivarna.

3.1.2 Nackdelar med dubbelt engagemang

Merparten av de intervjuade arbetslöshetskassorna uppgav att det teoretiskt sett kan finnas nackdelar med att samma personer sitter i båda organisationernas styrelser, då det kan medföra en risk för att man inte vet vilken stol man sitter på. De framhöll dock att detta inte är något problem i praktiken på deras arbetslöshetskassa eftersom ledamöterna kan skilja på rollerna.

4 Delade lokaler, anställningar och medlemssystem

Kapitlet redogör för granskningens resultat i frågan om vilka arbetslöshetskassor som delar eller hyr lokal med en närliggande organisation samt de kassor som delar på personal emellan organisationerna. IAF:s granskning visade att några kassaföreståndare har en delad anställning mellan arbetslöshetskassan och den närliggande organisationen. Kapitlet belyser även arbetslöshetskassornas olika lösningar för medlemssystemen, vilket för närvarande är ett område i förändring.

4.1 Delade lokaler

Ett exempel på en arbetslöshetskassa som delar lokal med en närliggande organisation är Skogs- och Lantbruks-tjänstemännens arbetslöshetskassa (SLAK) som delar lokal med Skogs- och Lantbrukstjänstemannaförbundet. Både arbetslöshetskassan och fackförbundet har ett litet antal medlemmar och man har därför bedömt det som nödvändigt att dela både lokal och anställda. Lokalen delas av både praktiska och ekonomiska skäl.

13 av 26 arbetslöshetskassor har svarat i enkäten att de hyr lokal av en närliggande organisation.

10 av 26 kassor delar lokal med en närliggande organisation.

Av dessa 23 är det 8 kassor som både hyr av och delar lokal med en närliggande organisation.

4.2 Delade anställningar

Granskningen visade att sex arbetslöshetskassor²⁵ hade personal som var anställd av båda organisationerna, bland annat inom HR, ekonomi, IT och medlems-handläggning eller medlemsservice. Dessutom köpte några arbetslöshetskassor in tjänster av närliggande organisationer eller av företag som ägs av närliggande organisationer.²⁶

Vid tillfället för IAF:s enkät hade fyra arbetslöshetskassor²⁷ personal som arbetade med medlemshandläggning och medlemsservice och var anställda av båda organisationerna. Kommunals arbetslöshetskassa har sedan dess avslutat sina delade anställningar inom medlemsservice.

4.2.1 Kassaföreståndare som även är anställd av en närliggande organisation

Tre kassaföreståndare²⁸ är delvis anställda även av en närliggande organisation. Kassaföreståndaren för SLAK är också ordförande både för arbetslöshetskassan och för Skogs- och Lantbrukstjänstemannaförbundet. Han är anställd av arbetslöshetskassan och arvoderas av fackförbundet för den tid han arbetar åt dem. Kassaföreståndaren för Hotell- och restauranganställdas arbetslöshetskassa (HRAK) är anställd på 75 procent av kassan och på 25 procent av Hotell- och restaurangfacket (HRF) som central funktionär med ansvar för arbetslöshetsförsäkringen och arbetsmarknaden. IF Metalls kassaföreståndare är anställd på 90 procent av arbetslöshetskassan och 10 procent hos fackförbundet IF Metalls personalenhet.

4.3 Arbetslöshetskassornas medlemssystem

Medlemssystemen är ett område i förändring, eftersom flera av arbetslöshetskassorna har bytt eller är på väg att byta medlemssystem. Bland annat har flera arbetslöshetskassor tillsammans utvecklat ett nytt medlemssystem (Mir). Resterande arbetslöshetskassor har antingen valt att skapa helt egna system, med

²⁵ SLAK, Handels, Kommunal, IF Metalls, Hotell- och Restauranganställdas arbetslöshetskassa (HRAK) och Livsmedelsarbetarnas arbetslöshetskassa (Livs).

²⁶ Lärarnas, Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa (Byggnads), Elektrikerna, Fastighets och Arbetslöshetskassan för service och kommunikation (Seko).

²⁷ Handels, IF Metall, Kommunal och SLAK.

²⁸ SLAK, IF Metall och HRAK.

eller utan samarbete med någon närliggande organisation, eller valt att inte byta medlemssystem alls.

Granskningen visade att arbetslöshetskassornas medlemsystem är behörighetsstyrda och att endast personer anställda på arbetslöshetskassan (i vissa fall med delad anställning på en närliggande organisation) kan registrera medlemmar för arbetslöshetskassans räkning.

Efter den 25 maj 2018 kommer EU:s nya dataskyddsförordning (GDPR) att gälla som lag i samtliga EU:s medlemsländer. Förordningen kommer innebära en hel del förändringar för arbetslöshetskassorna eftersom den berör alla som på något sätt hanterar personuppgifter. Ett av syftena med förändringen är att stärka den enskildes rättigheter när det gäller den personliga integriteten.²⁹

IF Metalls arbetslöshetskassa uppgav under intervjun att GDPR:s mer specificerade krav på behandlingen av personuppgifter i jämförelse med tidigare regelverk kommer påverka hanteringen av behörigheter i medlemssystemen.

5 Arbetslöshetskassornas hantering av medlemsavgifter

Det här kapitlet beskriver arbetslöshetskassornas hantering av medlemsavgifterna. IAF:s granskning visade att sättet som arbetslöshetskassorna aviseras och tar in avgiften på till stor del skiljer sig åt mellan kassorna. En del arbetslöshetskassor har även olika hantering beroende på om personen är medlem i både kassan och en närliggande organisation eller enbart medlem i kassan.

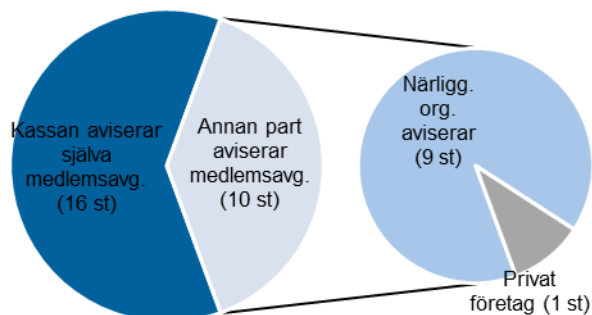
En persons fortsatta rätt till medlemskap i en arbetslöshetskassa, och i förlängningen rätt till inkomstrelaterad ersättning, bygger på att medlemsavgiften betalas till arbetslöshetskassan. Om medlemsavgiften är obetald under tre månader ska medlemmen få utträde på grund av bristande betalning. För att kunna bedöma en persons rätt till medlemskap måste därmed arbetslöshetskassan ha kontroll över inbetalda medlemsavgifter. Avisering och hantering av medlemsavgiften är därför en central del i arbetslöshetskassans verksamhet och en viktig del i myndighetsutövningen.

²⁹ www.datainspektionen.se/dataskyddsreformen/. Hämtat 2018-04-14.

Av enkätsvaren framkom det att 10 av 26 arbetslöshetskassor inte själva aviserar medlemsavgiften för samtliga medlemmar. Nio³⁰ av dessa samarbetar med den närliggande organisationen vid aviseringen av medlemsavgiften. En av arbetslöshetskassorna³¹ använder sig av ett privat företag för att avisera samtliga medlemmar.

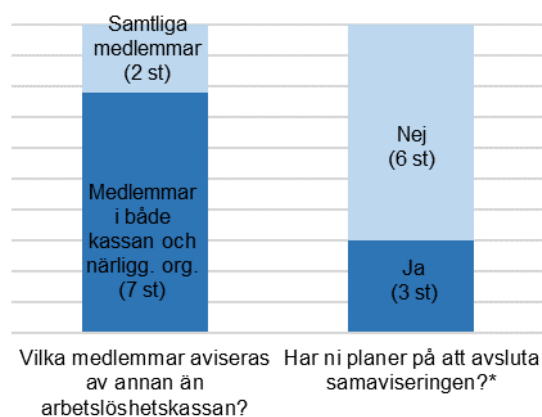
Diagram 2: Vem aviserar medlemsavgiften? Antal arbetslöshetskassor.

5.1 Arbetslöshetskassor där en närliggande organisation aviserar och tar in medlemsavgiften

Det framkom av enkäten att på Handels och Lärarnas arbetslöshetskassa³² var det den närliggande organisationen som aviserade och tog in medlemsavgiften för samtliga medlemmar i arbetslöshetskassan. Det innebär att närliggande organisation även tar in medlemsavgiften för de som enbart är medlemmar i arbetslöshetskassan. De övriga sju arbetslöshetskassor som aviserar avgiften tillsammans med närliggande organisation har svarat att närliggande organisation endast tar in medlemsavgiften för de som är medlemmar i både arbetslöshetskassan och närliggande organisation.

Diagram 3: Avisering av medlemsavgift. Antal arbetslöshetskassor.

*Med "samavisering" menas att närliggande organisation aviserar och tar in medlemsavgiften för arbetslöshetskassan.

³⁰ AEA, Byggnads, Fastighets, Handels, IF Metall, Kommunal, Livs, Lärarnas och Seko.

³¹ SLAK.

³² Från och med årsskiftet 2017/2018 aviserar Lärarnas arbetslöshetskassa själva medlemsavgiften för samtliga medlemmar.

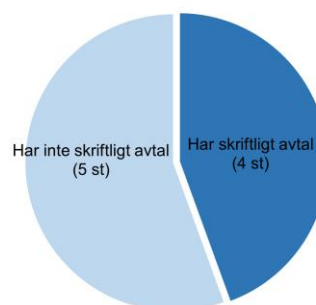
Genomgående för alla arbetslöshetskassor där medlemsavgiften hanteras via närliggande organisation är att överföringen till kassan sker med viss fördröjning.³³

Under intervjuerna framkom det att hos tre arbetslöshetskassor³⁴ måste medlemsavgiften gå via närliggande organisation om medlemmen även är med i närliggande organisation. Medlemmen kan därmed inte välja att betala medlemsavgiften direkt till kassan. IF Metall och Kommunal menade att de informerat och fått medlemmarnas samtycke,³⁵ medan Fastighets saknade ett sådant samtycke.

5.2 Avtal för avgiftsaviseringen

Granskningen visade att fem³⁶ av de nio arbetslöshetskassor som aviserar medlemsavgiften tillsammans med en närliggande organisation inte hade några skriftliga avtal som reglerar detta. Tre arbetslöshetskassor har upprättat ett avtal efter att avtalsfrågan uppmärksammats av IAF i enkäten.³⁷

Diagram 4: Finns det skriftligt avtal för avgiftshantering? Antal arbetslöshetskassor.

5.3 Arbetslöshetskassornas olika hantering av medlemsavgiften i samarbete med närliggande organisationer

Arbetslöshetskassornas sätt att hantera medlemsavgiften i samarbete med närliggande organisationer skiljer sig åt. Här återges två exempel.

³³ Gäller både när förbundet för över medlemsavgiften till arbetslöshetskassans konto och när kassan fakturerar förbundet för medlemsavgiften.

³⁴ Fastighets, IF Metall och Kommunal.

³⁵ IF Metalls arbetslöshetskassas stadgar anger att medlemsavgiften tas in via fackförbundet IF Metall. På Kommunals arbetslöshetskassa sker samtycket via Kommunalarbetareförbundets stadgar, som hänvisar till att fackförbundet tar in medlemsavgiften vid medlemskap i båda organisationerna.

³⁶ Byggnads, Fastighets, Handels, IF Metall och Kommunal.

³⁷ Byggnads, Handels och Kommunal.

5.3.1 AEA:s hantering

Av de 24 fackförbund som är AEA:s närliggande organisationer erbjuder 8 fackförbund medlemmarna möjligheten att betala medlemsavgiften för båda organisationerna via fackförbunden. Alla medlemmar i AEA kan ändå välja att betala medlemsavgiften direkt till arbetslöshetskassan.

Uppgifter från fackförbundens medlemssystem stäms av via filuttag varje månad gentemot AEA:s medlemssystem. Avstämningen säkerställer att AEA och fackförbunden är överens om antalet medlemmar som ska aviseras av fackförbunden och från och med vilket datum. AEA fakturerar sedan respektive fackförbund för dessa medlemmar.

Varje månad får AEA en lista från fackförbunden över de medlemmar som inte betalat medlemsavgiften för de senaste tre månaderna och som därmed är aktuella för utträde på grund av bristande betalning. Det är fackförbunden som sköter påminnelser till medlemmar som inte betalat sin avgift.

I granskningen framkom att AEA inte kan svara på frågor om inbetalning från medlemmar som betalar medlemsavgiften via fackförbunden. De måste kontakta fackförbundet för medlemmens räkning eller hänvisa medlemmen till att själv kontakta sitt fackförbund.

5.3.2 Kommunals hantering

Kommunals arbetslöshetskassa har under hösten 2017 infört nya aviseringsrutiner. Kommunalarbetsareförbundet anger i sina stadgar att de betalar medlemsavgiften till Kommunals arbetslöshetskassa för de medlemmar som är anslutna till både kassan och Kommunalarbetsareförbundet.

Arbetslöshetskassan och Kommunalarbetsareförbundet har också träffat avtal om att kassan fakturerar fackförbundet utifrån det antal medlemmar som finns i kassans medlemssystem och som även är anslutna till fackförbundet. Förfarandet innebär att Kommunalarbetsareförbundet står för den ekonomiska risken och inte kan återkräva en medlems obetalda medlemsavgifter av kassan. Detta innebär också att Kommunalarbetsareförbundet, enligt avtalet med kassan, är skyldig att betala medlemsavgifter till kassan så länge medlemmen kvarstår som medlem i fackförbundet. När medlemmen inte längre kvarstår som medlem i Kommunalarbetsareförbundet informeras arbetslöshetskassan, som då påbörjar en egen avisering av medlemsavgiften.

5.4 Arbetslöshetskassans medlemsavgift är inte alltid specificerad på den avi som den närliggande organisationen skickar ut

Fastighets arbetslöshetskassa är ytterligare en kassa där medlemsavgiften för de medlemmar som även är medlemmar i Fastighetsanställdas förbund aviseras via fackförbundet. Enligt arbetslöshetskassan specificeras respektive organisations medlemsavgift på avin som Fastighetsanställdas förbund skickar ut till de medlemmar som även är medlemmar i kassan.

På den avi som fackförbundet IF Metall skickar ut till de medlemmar som både är medlemmar i arbetslöshetskassan och fackförbundet, specificeras inte arbetslöshetskassans medlemsavgift. Avin består enbart av ett totalbelopp för båda organisationernas medlemsavgift.

Kommunals arbetslöshetskassa uppgav under intervjun att Kommunalarbetsareförbundets utformning av avin för medlemsavgiften är en sak mellan fackförbundet och medlemmen. Arbetslöshetskassan har varken någon påverkan eller några synpunkter på detta.

6 Medlemskap i arbetslöshetskassan

Kapitlet beskriver arbetslöshetskassornas hantering vid ansökan om medlemskap i kassan. Kapitlet beskriver även de fördelar som en del arbetslöshetskassor anser att ett medlemskap i både kassan och den närliggande organisationen innebär. Granskningen visade att det i några fall förekommer att den närliggande organisationen tillfrågas vid bedömningen om rätten till medlemskapet i arbetslöshetskassan.

I alla arbetslöshetskassor, förutom Alfa-kassan, krävs ett medlemskap för att ha rätt till arbetslöshetsersättning. Medlemskapet i en arbetslöshetskassa är också ett villkor för rätten till inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning. En förutsättning för rätten att bli medlem i en specifik arbetslöshetskassa är att den som vill bli medlem har arbetat inom kassans verksamhetsområde. Arbetslöshetskassan ska göra en enskild bedömning av detta i samband med ansökan om medlemskap.

6.1 Rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan utifrån medlemskap i närliggande organisation

Av arbetslöshetskassornas verksamhetsområde framgår vilka som har rätt att ansöka om medlemskap i en viss arbetslöshetskassa. I de flesta fallen är arbetslöshetskassans verksamhetsområde kopplat till den yrkeskategori som den enskilde har eller som arbetsplatsen tillhör.

AEA är en av de arbetslöshetskassor som har ett verksamhetsområde som inte är direkt kopplat till en specifik yrkeskategori. Deras verksamhetsområde är ”i Sverige verksamma akademiker”.

På AEA:s medlemskapsansökan framgår vad arbetslöshetskassan kräver för att anses vara en akademiker: ”För att bli medlem måste du vara akademiker. Det är du om du har 180 högskolepoäng (120 före 2007). Även du som studerar just nu och siktar mot 180 poäng kan bli medlem. Är du medlem i ett Saco-förbund eller Vårdförbundet räknas du också som akademiker.”

Av texten på ansökan framgår att medlemskap i en närliggande organisation är tillräcklig grund för rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan. Under intervjun uppgav AEA att begreppet akademiker måste tolkas och definieras, och att deras tolkning är att medlemskap i ett Saco-förbund eller i Vårdförbundet innebär att man är akademiker.

6.2 Arbetslöshetskassornas bedömningar av verksamhetsområdet i samarbete med närliggande organisationer

IF Metalls och Lärarnas arbetslöshetskassa tar stöd av närliggande organisation när de ska avgöra om medlemmen tillhör verksamhetsområdet.

IF Metalls arbetslöshetskassa hänvisade personer som ansöker om medlemskap att ta kontakt med fackförbundet IF Metalls avdelningskontor. Ombudsmän på fackförbundet gör sedan en kontroll av verksamhetsområdet innan kassans handläggare skickar ut en inträdesansökan.

IF Metalls arbetslöshetskassa uppgav att orsaken till detta är att de anser att fackförbundet IF Metall har bäst kompetens att avgöra vilka som tillhör kassans verksamhetsområde, eftersom arbetslöshetskassan utgår ifrån fackförbundets

verksamhetsområde.³⁸ Arbetslöshetskassan tillade att de inte vill riskera att de beviljar medlemskap för en person i IF Metalls arbetslöshetskassa som egentligen skulle tillhöra en annan arbetslöshetskassas verksamhetsområde.

Även Lärarnas arbetslöshetskassa tar hänsyn till Lärarförbundets bedömning av om en person tillhör verksamhetsområdet. Om kassans utredning visade att personen inte har rätt till medlemskap och personen samtidigt ansöker om medlemskap i Lärarförbundet, så avvaktar kassan fackförbundets utredning innan den fattar beslut. Detta eftersom Lärarförbundets utredning kan visa på rätt till medlemskap, vilket även skulle kunna gälla för rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan.

6.3 Möjligheten att ansöka om medlemskap på arbetslöshetskassornas webbplatser

Majoriteten av arbetslöshetskassorna har ett elektroniskt formulär (e-formulär) för ansökan om medlemskap på sina webbplatser. Tre arbetslöshetskassor³⁹ saknade möjlighet att på kassans egen webbplats kunna skriva ut en pappersblankett eller fylla i ett e-formulär för att ansöka om medlemskap.

Livs och Handels arbetslöshetskassa hade blanketter för utskrift på fackförbundens webbplats och det fanns en direktlänk dit från arbetslöshetskassans webbplats. Men ansökningsblanketten inkluderade ansökan om medlemskap till både arbetslöshetskassan och fackförbundet. Blanketten som Handels arbetslöshetskassa delade med Handelsanställdas förbund var uppdelad i två separata delar, som gjorde det möjligt att endast ansöka om medlemskap i en av organisationerna. Den möjligheten fanns inte på blanketten för ansökan om medlemskap i Livs arbetslöshetskassa.

IF Metalls arbetslöshetskassa saknade helt skriftliga handlingar för ansökan om medlemskap både på sin egen och fackförbundets webbplats. Istället hänvisas personer som vill ansöka om medlemskap i kassan att ringa eller mejla en av fackförbundet IF Metalls avdelningar för att få mer information om tillvägagångssättet för att ansöka om medlemskap. Under intervjun förtydligade arbetslöshetskassan att om en person endast vill bli medlem i kassan, hänvisade avdelningen vidare till kassans handläggare.

³⁸ I arbetslöshetskassans stadgar 2 § står det att "[k]assans verksamhetsområde är begränsat till i Sverige anställda inom Industrifacket Metalls verksamhetsområde."

³⁹ IF Metall, Livs och Handels.

6.4 Arbetslöshetskassorna framhåller fördelarna med dubbelt medlemskap

Under intervjuerna framkom det att de flesta arbetslöshetskassor anser att ett medlemskap i både arbetslöshetskassan och den närliggande organisationen ger ett bättre stöd under arbetslösheten. Bland annat kan den närliggande organisationen till exempel hjälpa medlemmen att snabbt få ut korrekta handlingar från arbetsgivare, och därmed förkorta handläggningstiden för rätten till ersättning.

Fackförbundet IF Metall tillämpar principen om ett ”sammanhållet medlemskap” genom att i sin stadgar specificera att medlemmar i fackförbundet även måste vara medlemmar i arbetslöshetskassan. En medlem i fackförbundet IF Metall riskerar, med vissa undantag, uteslutning från förbundet genom att avsluta sitt medlemskap i IF Metalls arbetslöshetskassa. Det går däremot att enbart vara medlem i IF Metalls arbetslöshetskassa, men kassan brukar rekommendera dessa medlemmar att även vara medlemmar i fackförbundet IF Metall.

7 Arbetslöshetskassornas medlemsvärvning tillsammans med närliggande organisationer

Kapitlet behandlar arbetslöshetskassornas samarbete med närliggande organisationer när det gäller medlemsvärvning och information om varandras verksamheter. Granskningen visade att flera arbetslöshetskassor tar hjälp av den närliggande organisationen för aktiviteter om medlemsvärvning, och en del arbetslöshetskassor värvar medlemmar åt den närliggande organisationen.

7.1 Medlemsvärvning till båda organisationerna

I de flesta fall där arbetslöshetskassor har aktiviteter för medlemsvärvning i samarbete med den närliggande organisationen handlar det om att de delar monter vid en mäsas.

Enkäten visade att 12 arbetslöshetskassor hade genomfört eller planerade att genomföra en aktivitet tillsammans med den närliggande organisationen för att värva medlemmar.

Handels arbetslöshetskassa berättade under intervjun om sitt samarbete med Handelsanställdas förbund när det gäller medlemsvärvning. Kassan arvoderar ett antal ombudsmän på Handelsanställdas förbund på 10 procent för att de ska informera om arbetslöshetsförsäkringen ute på arbetsplatser och fortlöpande värva de som enbart är med i fackförbundet till att även gå med i arbetslöshetskassan.

Handels arbetslöshetskassa gör även utskick i värvningssyfte tillsammans med Handelsanställdas förbund till de medlemmar som inte är anslutna till arbetslöshetskassan. Arbetslöshetskassan gör också utskick där de informerar medlemmar som enbart är med i kassan om Handelsanställdas förbund och möjligheten till inkomstförsäkring. Under intervjun förklarade arbetslöshetskassan att detta ligger i både fackförbundets och kassans intresse, eftersom många medlemmar inte vet om att de inte omfattas av inkomstförsäkringen om de inte också är medlemmar i Handelsanställdas förbund. Detta resonemang återkom hos flera av de intervjuade arbetslöshetskassorna där den närliggande organisationen erbjöd inkomstförsäkring.

7.2 Medlemsvärvning till närliggande organisationer

Fastighets, IF Metalls och Kommunals arbetslöshetskassor har genomfört och planerar att genomföra flera medlemsvärvningskampanjer, där de som enbart är medlemmar i kassan blir uppringda för att erbjudas medlemskap även i den fackliga organisationen.

Enkäten visade att 5 arbetslöshetskassor hade genomfört en aktivitet de senaste 12 månaderna, för att få de som enbart är medlemmar i kassan att också bli medlemmar i den närliggande organisationen.

Ett exempel på en arbetslöshetskassa som aktivt värvar medlemmar åt en närliggande organisation är Fastighets arbetslöshetskassa. Under intervjun berättade arbetslöshetskassan att de under våren 2017 anställt två personer som under tre månader ringt till alla som endast är medlemmar i arbetslöshetskassan, för att erbjuda medlemskap i Fastighetsanställdas förbund.

Även IF Metalls arbetslöshetskassa är involverad i fackförbundet IF Metalls medlemsvärvning. Här är det arbetslöshetskassan som anlitar ett telemarketingföretag som ringer upp de medlemmar som enbart är medlemmar i arbetslöshetskassan för att informera och erbjuda medlemskap i fackförbundet IF Metall. Arbetslöshetskassan står på kontraktet med företaget, medan fackförbundet står för merparten av kostnaden.

Det finns även arbetslöshetskassor som tillhandahåller medlemsuppgifter åt närliggande organisation för de medlemmar som enbart är medlemmar i kassan. Kommunals arbetslöshetskassa berättade under intervjuerna att kassan skickar ut ett informationsbrev där det framgår att medlemmen har ett antal dagar på sig att tacka nej till att bli kontaktade av Kommunalarbetareförbundet.

7.3 Information om varandras verksamhet

Granskningen visade att 17 kassor hade en närliggande organisation som skickade ut information om arbetslöshetskassan till sina medlemmar.

När de närliggande organisationerna informerar om arbetslöshetskassan handlar det i de flesta fall om generell information på webbplatsen eller i den fackliga tidningen⁴⁰, men kassan kan även skicka med egna faktablad i den fackliga tidningen⁴¹.

Det är också vanligt att arbetslöshetskassorna informerar om den närliggande organisationens inkomstförsäkring på sin webbplats med en länk till den organisation som sköter försäkringen. IAF fann att 11 arbetslöshetskassor har en länk till en närliggande organisation på webbplatsens ingångssida.

8 Webbplatser och logotyper

Kapitlet redogör för de arbetslöshetskassor som delar eller har samma webbplats som en närliggande organisation. I kapitlet finns även exempel på hur lika logotyperna är för vissa kassor och den närliggande organisationen.

Granskningen visade att de flesta arbetslöshetskassor har egna webbplatser, men att det finns kassor som delar webbplats med den närliggande organisationen.

8.1 Arbetslöshetskassor som delar webbplats

SLAK har ingen egen webbplats utan medlemmen eller den potentiella medlemmen är hänvisad till Skogs- och Lantbrukstjänstemannaförbundet webbplats, där det finns en flik som heter ”a-kassa (SLAK)”. Arbetslöshetskassan uppgav vid intervjun att de är medvetna om att webbplatsen behöver förbättras och utvecklas. Men de framhöll att de inte upplever några svårigheter med att medlemmarna skulle blanda ihop organisationerna på grund av att kassans webbplats är en del av fackförbundets.

Handels arbetslöshetskassas webbplats är en underlänk till Handelsanställdas förbunds webbplats. Sidan har till stora delar samma layout som fackförbundets. Arbetslöshetskassan uppgav vid intervjun att de inte bedömer att likheterna när

⁴⁰ Exempelvis Fastighets arbetslöshetskassa.

⁴¹ Exempelvis AEA.

det gäller namn och webbplats leder till att medlemmarna blandar ihop organisationerna. Kassan påpekade däremot att det finns en allmän kunskapsbrist i samhället som gör att människor generellt blandar ihop arbetslöshetskassor, närliggande organisation och myndigheter.

8.2 Logotyper

IAF har jämfört arbetslöshetskassornas logotyper med den närliggande organisationens. Många kassor har identisk eller näst intill identisk logotyp som den närliggande organisationen.

Arbetslöshetskassa	Logotyp arbetslöshetskassa	Logotyp närliggande organisation
Byggnads		
Fastighets		
GS		
Handels		
IF Metall		
Livs		
SEKO		
SLAK		

På vissa arbetslöshetskassors webbplatser finns det en förklarande rubrik i anslutning till logotypen som informerar om vilken webbplats man befinner sig på.

I kontrast till ovanstående exempel finns det även arbetslöshetskassor där logotyp och utseende på webbplatsen skiljer sig från den närliggande organisationens. Finans- och Försäkringsbranschens arbetslöshetskassa är ett sådant exempel där skillnaden mellan logotyperna är tydlig.

Arbetslöshetskassa	Logotyp arbetslöshetskassa	Logotyp närliggande organisation
Finans- och försäkrings		

9 Arbetslöshetskassornas erfarenheter av sammanblandning av organisationerna

Det här kapitlet beskriver arbetslöshetskassornas generella upplevelser av sammanblandning med närliggande organisationer. Det kom fram under intervjuerna att medlemmar ibland blandar ihop arbetslöshetskassorna och den närliggande organisationen. Detta gällde främst vid frågor om medlemskap och gränsdragningen för respektive organisations arbetsområde.

Under samtliga intervjuer med arbetslöshetskassorna frågade IAF vilken erfarenhet kassorna själva har haft av att medlemmar blandar ihop arbetslöshetskassan med den närliggande organisationen, samt vilka eventuella konsekvenser detta medför. Det kom fram att flera av arbetslöshetskassorna hade erfarenhet av att medlemmar och allmänheten blandar ihop kassan med den närliggande organisationen. Medlemmarna kan till exempel ha svårt att skilja organisationerna från varandra och se dem som en enhet, alternativt blanda ihop vilken organisation som gör vad. Det förekommer även att personer blivit medlemmar i en närliggande organisation och trots att de därigenom också har fått medlemskap i arbetslöshetskassan.

Svensk Handels arbetslöshetskassa (SHA) var en av de arbetslöshetskassor som under intervjuerna nämnde att det förekom att personer trodde att medlemskapet i arbetslöshetskassan ingick när det blev medlemmar i den närliggande organisationen. Utöver detta upplevde SHA att deras medlemmar vanligtvis inte blandade samman organisationerna. Det är snarare vanligare att man blandar samman kassan med andra arbetslöshetskassor, i SHA:s fall med Handels arbetslöshetskassa.

De flesta arbetslöshetskassor som hade upplevt att medlemmar eller allmänheten blandar samman kassan med den närliggande organisationen menade ändå att sammanblandningen inte medförde några större problem.

Lärarnas arbetslöshetskassa uppgav att deras medlemmar sällan blandar samman organisationerna, men om det sker så är det främst för att närliggande organisation aviserar medlemsavgiften för kassans räkning. Arbetslöshetskassan har bland annat av den orsaken beslutat att införa ett eget medlemssystem för att på så sätt kunna hantera medlemsaviseringen i egen regi. Arbetslöshetskassan menar att det då blir tydligare för medlemmarna att kassan och närliggande organisation är två separata organisationer.

10 Slutsatser

Granskningen visade, i likhet med IAF:s rapport från 2014, att det i många frågor finns en uppdelning mellan arbetslöshetskassorna och de närliggande organisationerna. Granskningen visade också att ingen av arbetslöshetskassorna direkt delegerar myndighetsutövning till närliggande organisation. Samtidigt framkom det att det finns samarbeten och kopplingar som i vissa fall kan leda till otydligheter och innebära risk för att kassorna överlåter myndighetsutövning till de närliggande organisationerna.

De samarbeten och de kopplingar mellan arbetslöshetskassorna och de närliggande organisationerna som redovisas i denna granskning är inte en fullständig beskrivning av samtliga kopplingar som finns. IAF har valt ut ett antal arbetslöshetskassor⁴² och frågor som har granskats mer ingående. Slutsatserna i det här kapitlet berör därför i huvudsak dessa arbetslöshetskassor. IAF anser dock att även övriga kassor bör se över sina samarbeten med och sina kopplingar till närliggande organisationer utifrån de påtalade bristerna.

10.1 IAF:s bedömningar av brister

För att bedöma hur allvarliga de brister är som framkommer i samband med IAF:s granskningar utgår myndigheten från en fyrgradig skala:

1. Påpekande. IAF påpekar en brist när denna inte lett till några konsekvenser eller haft ytterst små konsekvenser.
2. Anmärkning. IAF anmärker mot en brist av liten omfattning eller mindre allvarlig art.
3. Kritik. IAF riktar kritik när bristen är omfattande men mindre allvarlig, eller allvarlig men mindre omfattande.
4. Allvarlig kritik. IAF riktar allvarlig kritik mot brister av sådan art att de bedöms riskera att skada arbetslöshetsförsäkringens legitimitet. Även andra svårare avsteg från gällande regelverk kan komma ifråga för allvarlig kritik. Normalt krävs också att bristen förekommer i större omfattning.

⁴² För närmare beskrivning av urvalet se avsnitt 1.2.1 och bilaga 1.

10.2 Brister i arbetslöshetskassornas medlemsavgiftshantering i samarbete med närliggande organisationer

10.2.1 Kommunals arbetslöshetskassas avtal med Kommunalarbetareförbundet strider mot bestämmelserna om likabehandling

IAF riktar kritik

- mot att Kommunals arbetslöshetskassa har ingått ett avtal med Kommunalarbetareförbundet som innebär en positiv särbehandling av de av kassans medlemmar som även är medlemmar i Kommunalarbetareförbundet.
-

Kommunals arbetslöshetskassa har infört aviseringsrutiner som bland annat möjliggör den hantering av medlemsavgiften som framgår av Kommunalarbetareförbundets stadgar. Enligt stadgarna betalar förbundet medlemsavgiften till kassan för de medlemmar som är med i båda organisationerna.

Avtalet mellan arbetslöshetskassan och Kommunalarbetareförbundet innebär att fackförbundet står för den ekonomiska risken för medlemmens avgift till kassan. Kommunalarbetareförbundet betalar därmed medlemsavgiften till kassan så länge medlemmen kvarstår som medlem i fackförbundet. När medlemmen inte längre är medlem i Kommunalarbetareförbundet informeras arbetslöshetskassan om detta och påbörjar då en egen avisering till medlemmen.

Det avtal som Kommunals arbetslöshetskassa har träffat med Kommunalarbetareförbundet innebär att om utträdet ur fackförbundet berott på medlemmens obetalda avgifter under tre månader har ändå Kommunalarbetareförbundet betalat dennes medlemsavgift till kassan. Om medlemmen även fortsättningsvis inte betalar avgiften till arbetslöshetskassan efter att kassans tagit över aviseringen, kvarstår medlemskapet i arbetslöshetskassan i ytterligare tre månader innan kassan tar beslut om utträde på grund av bristande betalning.

En följd av avtalet är att den som är medlem i båda organisationerna kan låta bli att betala avgiften för medlemskap i arbetslöshetskassan i sex månader innan personen kommer att anses ha utträtt på grund av bristande betalning. Det finns även en risk för att medlemmen får arbetslöshetsersättning utbetald för samma tid. Samtidigt kommer den som enbart är medlem i arbetslöshetskassan och vars

medlemsavgift inte betalas under tre månader anses ha utträtt på grund av bristande betalning.⁴³

Kommunals arbetslöshetskassa har i samarbete med Kommunalarbetsareförbundet valt en hantering av medlemsavgiften som enligt IAF motverkar en lika-behandling av medlemmarna. Detta medför en särbehandling av vissa medlemmar när det gäller reglerna om utträde på grund av bristande betalning. IAF anser att Kommunals arbetslöshetskassa saknar sakliga skäl för detta.

IAF anser att avtalet mellan Kommunals arbetslöshetskassa och Kommunal-arbetsareförbundet även står i strid med likabehandlingsbestämmelsen i LAK⁴⁴. Det måste enligt IAF:s bedömning ses som en otillbörlig fördel för de medlemmar som är medlemmar i både arbetslöshetskassan och fackförbundet att dessa genom avtalet får dubbelt så lång tid jämfört med LAK:s bestämmelser innan kassan fattar beslut om utträde på grund av bristande betalning.

Avtalet måste enligt IAF:s bedömning anses vara till nackdel för arbetslöshetskassan i den meningen att kassans legitimitet riskerar att skadas av att man ingått ett avtal som medför att en viss medlemsgrupp får en otillbörlig fördel jämfört med en annan medlemsgrupp.

10.2.2 Fastighets och IF Metalls arbetslöshetskassa saknar avtal med de närliggande organisationerna för medlemsavgiftshanteringen

IAF anmärker

- mot att Fastighets och IF Metalls arbetslöshetskassa saknar skriftliga avtal för den hantering av medlemsavgifter som sker i samarbete med de närliggande organisationerna.
-

Granskningen visade att Fastighets och IF Metalls arbetslöshetskassor inte har skriftliga avtal med de närliggande organisationerna för hanteringen av medlemsavgiften. Även Byggnads, Handels och Kommunals arbetslöshetskassa saknade skriftliga avtal för medlemsavgiftshanteringen, men dessa arbetslöshetskassor har upprättat sådana efter att IAF:s granskning har uppmärksammat det.

⁴³ 45 § LAK.

⁴⁴ 31 § LAK.

Om en arbetslöshetskassa hanterar medlemsavgiften tillsammans med en annan organisation ska detta enligt IAF dokumenteras i ett skriftligt avtal mellan parterna för att klarlägga och fastställa de rättigheter och skyldigheter som parterna har.

IAF anser att de skriftliga avtalen ska innefatta alla mellanhavanden som arbetslöshetskassan har med den närliggande organisationen, för att säkerställa att rätts-säkerhet, tydlighet och korrekt hantering inte äventyras genom att oklarheter uppstår om var och hos vem ansvaret ligger. Avsaknaden av skriftliga avtal försvårar även för medlemmarna att överblicka arbetslöshetskassornas verksamhet, liksom för IAF att utöva sin tillsyn över arbetslöshetskassorna.

IAF anser även att avtalen ska vara utformade på ett sådant sätt att arbetslöshetskassorna kan säkerställa att inbetalningar av medlemsavgifter följs upp på individ-nivå. Det är en förutsättning för att bland annat kunna tillämpa bestämmelserna om utträde på grund av bristande betalning⁴⁵, men även för att kassans styrelse ska kunna se till att organisationen av bokföringen och medelsförvaltningen innefattar en tillfredsställande kontroll.⁴⁶

10.2.3 Handels, Fastighets, IF Metalls och Kommunals arbetslöshetskassa ger inte medlemmar möjligheten att betala medlemsavgiften direkt till kassan

IAF påpekar

- att Handels arbetslöshetskassa inte ger de som enbart är medlemmar i kassan möjligheten att betala medlemsavgiften direkt till arbetslöshetskassan.

På Handels arbetslöshetskassa måste samtliga medlemmar betala medlemsavgiften via Handelsanställdas förbund, oavsett medlemskap i fackförbundet eller inte. Det innebär att de medlemmar som enbart är medlemmar i arbetslöshetskassan måste betala medlemsavgiften till kassan via Handelsanställdas förbund.

⁴⁵ 45 § LAK.

⁴⁶ 24 § LAK.

Genom att inte låta medlemmar som enbart är med i arbetslöshetskassan betala sin medlemsavgift direkt till kassan har dessa medlemmar en koppling till en organisation som de själva inte valt.

Det finns fler arbetslöshetskassor där medlemmar inte kan välja att betala medlemsavgiften direkt till kassan, men det berör bara de medlemmar som även är medlemmar i den närliggande organisationen. På Fastighets, IF Metalls och Kommunals arbetslöshetskassor kan dessa medlemmar inte välja att betala medlemsavgiften direkt till kassan.

IAF anser att detta är problematiskt eftersom det finns en risk att det uppfattas som att det är en annan organisation än arbetslöshetskassan som hanterar arbetslöshetsförsäkringen. IAF anser att arbetslöshetskassorna ska låta alla sina medlemmar få välja att betala medlemsavgiften direkt till kassan.

10.2.4 AEA förlitar sig på de närliggande organisationerna för information om betalning av medlemsavgiften

IAF påpekar

- att AEA förlitar sig på de närliggande organisationernas information om vilka individer som har betalat medlemsavgiften.
-

Av AEA:s närliggande organisationer erbjuder 8 fackförbund medlemmarna möjligheten att betala arbetslöshetskassans medlemsavgift via fackförbunden. Granskningen visade att AEA varje månad får information från de fackförbund som arbetslöshetskassan samarbetar med när det gäller att avisera och ta in medlemsavgifter. Informationen innehåller uppgifter om vilka medlemmar som inte betalat medlemsavgiften för de senaste tre månaderna, och som därmed är aktuella för utträde på grund av bristande betalning. AEA kan inte på egen hand svara på frågor om inbetalning från medlemmar som betalar medlemsavgiften via ett av fackförbunden.

IAF ser en risk med att AEA förlitar sig på uppgifter från fackförbunden för information om medlemmars inbetalning av medlemsavgiften. IAF anser att arbetslöshetskassan ska säkerställa att de själva har möjlighet att på individnivå

följa upp inbetalningar av medlemsavgifter. Detta bland annat för att arbetslöshetskassan ska kunna tillämpa bestämmelserna om utträde på grund av bristande betalning⁴⁷ på ett rättssäkert sätt.

10.3 Närliggande organisationers inblandning vid ansökan om medlemskap till arbetslöshetskassorna

10.3.1 AEA gör inte en tillräcklig utredning vid ansökan om medlemskap

IAF anmärker

- mot att AEA, i de fall medlemskapet i arbetslöshetskassan grundas på medlemskap i närliggande organisationer, inte gör en tillräcklig utredning av om medlemmen tillhör kassans verksamhetsområde.
-

Av AEA:s medlemskapsansökan framgår det att medlemskap i en närliggande organisation medför rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan.

Beslut om medlemskap är en av arbetslöshetskassans myndighetsutövande uppgifter. Arbetslöshetskassan måste därför göra en självständig utredning för att kunna fatta beslut om enskildas rätt till medlemskap och i förlängningen rätt till ersättning. Grunden för rätten till medlemskap ska i sin tur enbart utgå från arbetslöshetskassans verksamhetsområde. Oavsett om en närliggande organisation har samma eller angränsande verksamhetsområde, så kan inte ett medlemskap i en närliggande organisation anses utgöra tillräcklig grund för rätt till medlemskap i arbetslöshetskassan. Att AEA själva har tolkat och definierat begreppet akademiker som någon som är medlem i ett Saco-förbund eller i Vårdförbundet innebär inte att kassan kan frångå sin utredningsskyldighet av verksamhetsområdet.

Prövning av rätten till medlemskap är en så pass grundläggande del av kassans uppdrag att det inte får finnas några tveksamheter om att kassan har tillräckligt underlag samt fullständig kontroll för att kunna göra denna utredning.

IAF anser att AEA:s hantering innebär en risk för att kassan överlåter myndighetsutövning till de närliggande organisationerna.

⁴⁷ 45 § LAK.

10.3.2 Närliggande organisationers bedömningar kan påverka rätten till medlemskap i IF Metalls och Lärarnas arbetslöshetskassa

IAF påpekar

- att IF Metalls arbetslöshetskassa rutinmässigt använder sig av fackförbundet IF Metall för att kontrollera verksamhetsområdet när en person ansöker om medlemskap i kassan.
 - att Lärarnas arbetslöshetskassa i vissa fall använder sig av Lärarförbundet i bedömningen av om en person tillhör arbetslöshetskassans verksamhetsområde.
-

Granskningen visade att IF Metalls arbetslöshetskassa rutinmässigt använder sig av närliggande organisation för att kontrollera verksamhetsområdet när en person ansöker om medlemskap i kassan.

Personer som vill ansöka om medlemskap i arbetslöshetskassan hänvisas till att kontakta fackförbundet IF Metall. Ombudsmännen på förbundet IF Metall gör en kontroll av verksamhetsområdet innan kassans handläggare skickar ut en inträdesansökan. Även om arbetslöshetskassans verksamhetsområde är detsamma som fackförbundet IF Metalls⁴⁸ så anser IAF att kassan måste ha tillräcklig kompetens om det egna verksamhetsområdet för att kunna fatta beslut om enskildas rätt till medlemskap och i förlängningen rätten till ersättning.

Även Lärarnas arbetslöshetskassa frågar Lärarförbundet när de ska avgöra om medlemmen tillhör verksamhetsområdet. Enligt arbetslöshetskassan sker detta enbart i de ärenden där det råder tveksamhet kring om arbetslöshetskassan kommer att kunna bevilja personen medlemskapet i kassan. Om personen samtidigt ansöker om medlemskap i Lärarförbundet, så avvaktar arbetslöshetskassan fackförbundets utredning innan kassan fattar beslut om medlemskap.

Även om Lärarnas arbetslöshetskassa inte rutinmässigt tillfrågar Lärarförbundet så ska kassan ha tillräcklig kompetens om det egna verksamhetsområdet för att kunna fatta beslut om enskildas rätt till medlemskap och i förlängningen rätten till ersättning.

⁴⁸ Arbetslöshetskassans verksamhetsområde är ”i Sverige anställda inom Industriefacket Metalls verksamhetsområde.”

10.3.3 Ansökan om medlemskap i Livs arbetslöshetskassa inkluderar även medlemskap i närliggande organisation

IAF påpekar

- att Livs arbetslöshetskassas blankett för ansökan om medlemskap inte enbart gäller medlemskap till arbetslöshetskassan utan även inkluderar medlemskap i Livsmedelsarbetareförbundet.
-

IAF konstaterar att Livs arbetslöshetskassas blankett för ansökan om medlemskap inte uppfyller kravet på utformning enligt IAF:s föreskrift, som fastställer att en ansökan endast ska avse medlemskap i arbetslöshetskassan.⁴⁹

Handels arbetslöshetskassa har också en blankett för medlemskapsansökan som är gemensam med Handelsanställdas förbund. Men den blanketten är uppdelad i två separata delar som gör det möjligt att ansöka om medlemskap enbart till arbetslöshetskassan.

Blanketterna för ansökan om medlemskap i både Handels och Livs arbetslöshetskassa delas med den närliggande organisationen, och finns enbart på den närliggande organisationens webbplats. IF Metalls arbetslöshetskassa tillhandahåller ingen medlemskapsansökan på webbplatsen utan hänvisade personer som söker medlemskap i kassan till fackförbundet IF Metall för information.

I regelverket finns inga krav på att arbetslöshetskassorna ska tillhandahålla skriftligt underlag för ansökan om medlemskap. IAF anser att det är viktigt att om arbetslöshetskassan tillhandahåller medlemskapsansökan så ska den finnas på arbetslöshetskassans webbplats utan omvägar via den närliggande organisationens webbplats. Att hänvisa den potentiella medlemmen till närliggande organisation ökar risken för att denne ska få uppfattningen att det krävs ett medlemskap i båda organisationerna för tillträde till arbetslöshetsförsäkringen.

⁴⁹ 3 § IAFFS 2017:6.

10.4 Stadgeregler för val av ledamot till arbetslöshetskassans styrelse med koppling till närliggande organisation

10.4.1 AEA:s stadga om styrelsens sammansättning strider mot lagen om arbetslöshetskassor

IAF anmärker

- mot att AEA:s stadgeregler fastställer att Sacos ordförande ska ingå som ledamot i arbetslöshetskassans styrelse.
-

Av AEA:s stadga⁵⁰ framgår att Sacos ordförande ska ingå som ledamot i arbetslöshetskassans styrelse. IAF konstaterar att en sådan formulering strider mot bestämmelsen i LAK som säger att alla styrelseledamöter, förutom statens representant, utses av föreningsstämman genom val.⁵¹

10.5 Medlemsvärvning till närliggande organisation ingår inte i arbetslöshetskassornas uppdrag

10.5.1 Fastighets, IF Metalls och Kommunals arbetslöshetskassa värvar eller hjälper till att värva medlemmar till närliggande organisation

IAF anmärker

- mot att Fastighets arbetslöshetskassa har anställt personer för att värva medlemmar åt Fastighetsanställdas förbund.

IAF påpekar

- att IF Metalls arbetslöshetskassa är involverad i fackförbundet IF Metalls medlemsvärvning genom att anlita ett telemarketingföretag
 - att Kommunals arbetslöshetskassa lämnar information om kassans medlemmar till Kommunalarbetsförbundet för deras medlemsvärvning.
-

⁵⁰ 9 § första stycket.

⁵¹ 15 § andra stycket LAK.

Fastighets, IF Metalls och Kommunals arbetslöshetskassa har genomfört medlemsvärvningskampanjer där de som enbart är medlemmar i arbetslöshetskassan blir kontaktade för att erbjudas medlemskap i den närliggande organisationen.

Att arbetslöshetskassorna medverkar till att värva medlemmar åt en närliggande organisation faller inte inom kassans uppdrag. IAF konstaterar att detta är annan verksamhet än att handha arbetslöshetsförsäkringen, vilket inte är tillåtet för arbetslöshetskassorna att ägna sig åt.⁵²

Samtidigt som IF Metalls och Kommunals arbetslöshetskassa ägnar sig åt annan verksamhet än det som är arbetslöshetskassornas uppgift, konstaterar IAF att frågan är särskilt problematisk när det gäller hur Fastighets arbetslöshetskassa hanterar frågan. I detta fall har arbetslöshetskassan både anställt personal och utfört medlemsvärvningen åt Fastighetsanställdas förbund.

IAF anser att arbetslöshetskassan varken ska använda medel, tid eller andra resurser för att genomföra medlemsvärvning för en närliggande organisations räkning.

10.6 Risk för sammanblandning av organisationerna

IAF anser att en del av de kopplingar och samarbeten som finns mellan arbetslöshetskassorna och de närliggande organisationerna riskerar att leda till oklarheter när det gäller vilken organisation som arbetar med vilka frågor. Detta riskerar även att försvåra för enskilda att uppfatta organisationerna som två separata organisationer. Det här avsnittet redogör för dessa risker.

10.6.1 Arbetslöshetskassans medlemsavgift är inte alltid specificerad på den avi som den närliggande organisationen skickar ut

Granskningen visade att medlemsavgiften till arbetslöshetskassan inte alltid specificeras när den närliggande organisationen aviserar medlemsavgiften för båda organisationernas medlemmar.

IAF anser att det är olämpligt att medlemsavgiften till arbetslöshetskassan inte specificeras, eftersom det ökar risken för sammanblandning. Det bör ligga i kassans intresse att det är tydligt för deras medlemmar för vad och till vem de

⁵² 1 och 6 §§ LAK.

betalar sin avgift, eftersom det frivilliga medlemskapet⁵³ är en av grunderna för rätten till ersättning enligt ALF och krävs för inkomstrelaterad ersättning.

10.6.2 Arbetslöshetskassornas ordförande har uppdrag i närliggande organisation

Granskningen visade även att 23 arbetslöshetskassor har en ordförande i styrelsen som också har ett uppdrag eller en anställning i den närliggande organisationen. Att ordföranden har dessa kopplingar till den närliggande organisationen anser IAF för med sig en risk för jäv⁵⁴, bland annat när kassorna sluter avtal med eller beslutar om frågor som berör den närliggande organisationen. Att samma personer sitter i båda styrelserna riskerar även att bidra till svårigheter att se organisationerna som självständiga, både internt och extern.

10.6.3 Kassaföreståndare som även är anställda av närliggande organisation

Granskningen visade att kassaföreståndarna på HRAK, IF Metall och SLAK delvis är anställda av den närliggande organisationen.

IAF anser att på grund av kassaföreståndarens ledande position i arbetslöshetskassan kan en anställning hos en närliggande organisation påverka uppfattningen om kassans självständighet gentemot den närliggande organisationen. IAF anser att om arbetslöshetskassan har ett nära samarbete med den närliggande organisationen, så finns det en risk att kassaföreståndarna uppfattas arbeta med frågor som egentligen inte tillhör kassans verksamhet⁵⁵.

⁵³ För alla arbetslöshetskassor förutom Alfa-kassan.

⁵⁴ 30 § LAK: ”Styrelseledamöter eller kassaföreståndaren får inte handlägga frågor som rör avtal mellan dem och arbetslöshetskassan. De får inte heller handlägga frågor om avtal mellan arbetslöshetskassan och tredje man, om de i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot kassans intressen. Vad som sägs om handläggning av frågor som rör avtal gäller även rättegång eller annan talan.” Regeln stämmer överens med lagen om ekonomiska föreningar (LEF), med skillnaden att LEF även förbjuder ställföreträdarjäv, alltså att man oavsett väsentlighet och motstridiga intressen inte får befatta sig med samröre mellan två parter som man är ställföreträdare för (se Mallmén ”Lag om ekonomiska föreningar” om 6 kap. 10 §).

⁵⁵ 1 och 6 §§ LAK.

10.6.4 Arbetslöshetskassornas webbplatser och sammanblandning av organisationerna

De flesta av arbetslöshetskassorna har egna webbplatser, men det finns ett fåtal kassor som antingen delar webbplats med en närliggande organisation eller har nästintill identiska webbplatser. Många arbetslöshetskassor har även identisk eller näst intill identisk logotyp som den närliggande organisationen.

En medlem eller andra intresserade ska alltid kunna lita på den information som kommer från arbetslöshetskassan. Det bör även ligga i kassans intresse att säkerställa och tydliggöra vilken organisation informationen kommer ifrån.

IAF konstaterar att problematiken med samma eller nära kopplade webbplatser och logotyper kan bidra till sammanblandning av organisationerna.

Granskningen visade även att arbetslöshetskassorna själva varit med om att personer blivit medlemmar i en närliggande organisation, och trots att de därigenom också har blivit medlemmar i arbetslöshetskassan.

Ovanstående kopplingar mellan organisationerna kan leda till sammanblandningar och otydlighet om vem som gör vad. Detta riskerar att försvåra för enskilda att uppfatta organisationerna som två separata organisationer.

11 Uppföljning

De arbetslöshetskassor som tas upp i avsnitt 10.2 – 10.5 ska senast den 1 februari 2019 skriftligt redogöra för IAF vilka åtgärder man vidtagit för att komma till rätta med de brister där IAF lämnat påpekanden, anmärkningar och kritik.

12 Käll- och litteraturförteckning

Lagar och rättskällor

Regeringsformen (RF)

Lag (1987:667) om ekonomiska föreningar

Lag (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring (ALF-lagen)

Lag (1997:239) om arbetslöshetskassor (LAK)

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF)

IAF:s föreskrifter (IAFFS)

IAF:s rapporter och övrigt material

IAF, 2014:20, *Myndighetsutövning i arbetslöshetskassornas handläggning av medlems- och ersättningsärenden*

IAF, 2006:13, *Arbetslöshetskassornas medlemshantering*

Övriga källor

JO ämbetsberättelse 2001/02

JO 780-2000

Mer trygghet och bättre försäkring, Parlamentariska Socialförsäkringsutredningen (PSFU), SOU 2015:21

Dataskyddsreformen – Allt om dataskyddsförordningen (GDPR), Datainspektionens webbplats, www.datainspektionen.se/dataskyddsreformen/ Hämtat 2018-04-14

Bilaga 1. Granskningsmetoder

Granskning med flera kompletterande metoder

IAF har hämtat in underlag och information genom flera olika metoder så som enkät, intervjuer och genomgång av arbetslöshetskassornas styrelseprotokoll, årsredovisningar och webbplatser.

12.1.1 Årsredovisningar, styrelseprotokoll och webbplatser

Uppdraget inleddes med en genomgång av arbetslöshetskassornas webbplatser, styrelseprotokoll från 2016 och årsredovisningar för 2015. Syftet med genomgången var att identifiera och sammanställa arbetslöshetskassornas kopplingar till och samarbete med närliggande organisationer och att få uppslag till enkätfrågor.

Under granskningens gång har även en genomläsning av årsredovisningar för 2016 skett och då med fokus på de arbetslöshetskassor som valts för intervjuerna.

IAF granskade även webbplatserna ytterligare en gång med specifikt fokus på information och blanketter vid ansökan om medlemskap.

12.1.2 Enkät

Efter sammanställningen skickade IAF ut en enkät till samtliga kassor förutom ALFA-kassan. Syftet var att få en övergripande, samlad och aktuell bild av arbetslöshetskassornas kopplingar till och samarbete med närliggande organisationer. I enkäten ställde IAF frågor som inte besvarades via styrelseprotokollen eller på webbplatserna. Enkäten bestod i huvudsak av ja- och nej-frågor och hade till övervägande del fasta svarsalternativ.

Resultaten från enkäten utgjorde även tillsammans med sammanställningen av annan information grund för urval av vilka arbetslöshetskassor som IAF intervjuade i uppdragets fördjupande del.

12.1.3 Intervjuer

Till uppdragets fördjupande del har IAF valt ut 8 arbetslöshetskassor som intervjuades. Urvalet gjordes dels utifrån från arbetslöshetskassornas enkätsvar, dels för att få en spridning av arbetslöshetskassornas storlek utifrån antal medlemmar och vilken centralorganisation den närliggande organisationen tillhörde.

IAF intervjuade kassaföreståndare eller biträdande kassaföreståndare och en representant för styrelsen. Även kassapersonal som chefer, medlemshandläggare, försäkringsspecialister med flera har deltagit i hela eller delar av intervjuerna.

Syftet med intervjuerna var att få fördjupad kunskap om samarbetet med och kopplingarna till de närliggande organisationerna. Under intervjuerna ställde IAF bland annat följdfrågor om enkätsvar, skrivelser från årsredovisningar, styrelseprotokoll och webbplatser. Intervjuerna gav även IAF möjlighet att få en bättre förståelse för vad arbetslöshetskassornas samarbete innebär i praktiken. Arbetslöshetskassorna fick även möjlighet att reflektera över både fördelar och nackdelar som samarbetet kan medföra.

Inför varje intervju tog IAF fram ett intervjuformulär med frågor anpassade till den specifika arbetslöshetskassan.

Bilaga 2. Förkortningar

Arbetslöshetskassornas fullständiga namn och förkortning som används i rapporten

Akademikernas erkända arbetslöshetskassa (AEA)
Arbetslöshetskassan Alfa (Alfa-kassan)
Arbetslöshetskassan för service och kommunikation (Seko)
Arbetslöshetskassan Vision
Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa (Byggnads)
Elektrikernas arbetslöshetskassa
Fastighets arbetslöshetskassa (Fastighets)
Finans- och Försäkringsbranschens arbetslöshetskassa
GS Arbetslöshetskassa
Hamnarbetarnas arbetslöshetskassa
Handelsanställdas arbetslöshetskassa (Handels)
Hotell- och restauranganställdas arbetslöshetskassa (HRAK)
IF Metalls arbetslöshetskassa
Journalisternas arbetslöshetskassa
Kommunalarbetarnas arbetslöshetskassa (Kommunals)
Ledarnas arbetslöshetskassa
Livsmedelsarbetarnas arbetslöshetskassa (Livs)
Lärarnas arbetslöshetskassa (Lärarnas)
Pappersindustriarbetarnas arbetslöshetskassa
Skogs- och Lantbrukstjänstemännens arbetslöshetskassa (SLAK)
Småföretagarnas arbetslöshetskassa (SMÅA)
STs arbetslöshetskassa
Svensk Handels arbetslöshetskassa (SHA)
Sveriges arbetares arbetslöshetskassa (SAAK)
Säljarnas arbetslöshetskassa
Transportarbetarnas arbetslöshetskassa
Unionens arbetslöshetskassa

POSTADDRESS:
IAF
Box 210
641 22 Katrineholm

TELEFON: 0150 - 48 70 00
FAX: 0150 - 48 70 02
EPOST: iaf@iaf.se
WEBB: www.iaf.se

